

IRODALMI ÉRTESITŐ.

Dr. Luther Márton művei. II. köt. Sajtó alá rendezte *Dr. Masznyik Endre*, a pozsonyi ág. ev. theol. akad. ig. tanára. Nagy 8r. 503 l. Pozsony, 1905. Ára 6 kor. — Luther műveiből magyar nyelven megjelent a második kötet. Világtörténelmi mozzanatok, a mit e könyv magában foglal. Luther a keresztény reformator, a fölvértezett hitharcos és nemzeti hős teljes erejében lép ebben elő. „A német nemzet keresztény nemességéhez“ irt irat, melylyel e kötet kezdődik, a leghatalmasabb valláspolitikai mű, melyet valaha a kereszténység kebelében irtak. Az „egyház babyloni fogságáról“ pedig, mely a lelkek római igájáról, a hét szentségről szól, elsőrendű theologiai munkája a hitjavítóknak. Ezeken kívül még kilencz iratot tartalmaz e kötet s végződik a wormsi tárgyalások közlésével. Az egyes iratokat a theologiai munkásságban izmosult Dr. Masznyik fordította erőteljes nyelven, az iratokra vonatkozó leveleket pedig Márton Jenő, csakugyan pozsonyi tanár. Luther azt mondja egy helyen: nem „sok könyv“ kell, hanem „jó könyv“, e megjegyzéssel ajánljuk a Luther műveiből megjelent második kötetet.

Magyar Ev. Egyháztört. Emlékek. A Prónay nemzetség levéltárából kiadja *br. Prónay Dezső*. Sajtó alá rendezte *Stromp László*. Budapest, 1905. N. 8 r. Bevezetés. Előszó és 687 l. — A legszebb könyv, mely eddig a magyar prot. egyházirodalom terén megjelent. Finom papírával, szép betűivel dicséri a Hornyánszky-sajtót és becsületére válik áldozni kész főúri kiadójának. A tartalom nagy része a felvidék ev. egyházának üldöztetésével s a védekezéssel foglalkozik Thököly fölléptének idejétől a XVIII. száz végéig. Nagyon becses benne a wittenbergi egyetemen felavatott magyar papoknak jegyzéke 1540—1610-ig, az új papok rövid életrajzi adataival, mikben sok tanulságost találunk. Erdély és a Felvidék szászai vehetik e könyvnek legtöbb hasznát. Erdélyből 1543-tól kezdve sokan mentek Wittenbergbe, különösen Brassóból Honter biztatására. Ott járt Heltai, Dávid F., Basilius, Károli Péter, Egri és Tholnai Lukács; de egyik sincs a luth. papok közé fölvéve. Az unitáriusok nem is jártak azután Wittenbergbe, inkább az olasz egyetemeket keresték föl. Annál furesább, hogy a ref. tanulók kitiltották a 70-es években az ott sem levő unitárius diákokat. A magukat uraknak érző reformátusokat csakhamar a lutheránusok tiltják ki az egyetemről.

A lutheránus egyház múltjáról közöl tehát az egyháztörténelmi emlékek I-ső kötete érdekes felvilágosításokat. Érdekekkel várjuk a továbbiakat.

Adatok a böződi ref. egyh.-község történetéhez. Irta *Koncz József* nyug. tanár. 56 l. Marosvásárhely, 1905. — Érdemes, tudós munkatársunk, születése helyének szenteli e dolgozatát, összegyűjtve benne mindazokat az adatokat, melyeket történelmi kutatásai közben egyházközségére nézve talált. A böződi ref. kis egyházközség történetéről az első adat 1638-ról szól, szájhagyomány szerint még korábban keletkezett volna. A Rákócziak fejedelemsége idejében s azután is az Erdőszentgyörgyön lakó gróf Rhédeyek voltak patronusai. Az egyházközség történetét a reformatio rövid vázlata előzi meg s a munkában sok adat van az unitáriusokra vonatkozólag is, kik azon a vidéken a szombatosok miatt annyi zaklatást szenvedtek. E kort illetőleg folyóiratunkban számos adatot közölt igen tisztelt munkatársunk. Az ősz tudósnak munkálkodását a protestans testvériség érzete hatja át.

A székely nemzet czimere. Irta *ifj. Biás István*. Különnyomat a Székelyvilág I. évfolyamából. Marosvásárhely, 1905. 8 l. — Ismét egygyel szaporodott szorgalmas történetkutatónk apróbb füzetének értékes sorozata. Illustrációkkal is ellátta: egyik képe Marosvásárhely czimere 1437-ből (félkarú pallossal átszurt szív, korona és medvefő); másik és harmadik képe a székelyek czimere, szintén Zsigmond királyunk korából. E czimer oly lángoló napból áll, mint a japánok nemzeti czimere. Csakhogy a székelyeknek a nap mellé az égszínkéek mezőben a holdat is odaállították, fogyatkozott állapotban. Hogy ősi czimer volna ez a nap és hold, azt ma nem lehet kimutatni. Az Anjou-királyok korában kezdték nálunk osztogatni a kitüntető czimereket. A sok apró székely nemes hogy közös czimert kapjon, akár egy országrész vagy vármegye, e gondoskodás könnyen kitelhetett a banderium felállító Anjouktól, vagy utóduktól, az Erdély határain többször hadakozott Zsigmond király és császártól. K—ó.

Jubilaris gondolatok. Irta Dr. *Versényi György*. Jubilaris gondolatok czimet visel e kis füzet, de egy életküzdelem tanulságos rajza, hogy kitűnő minősítés, summa cum laude doctori diploma, nagy arányú irodalmi munkásság, milyen a Dr. Versényié, az áll. felsőbb leányiskola jeles történelem tanáráé, az Erdélyi Irodalmi Társaság fáradhatatlan titkáráé, gyakran nem elégséges czim az előléptetésre a protectios rendszer miatt.

KÜLÖNFÉLÉK.

A tordai gymnasium megnyitása. A mit mindnyájan oly hön óhajtottunk és a miért évek hosszú során át oly édes reményt tápláltunk, végre megvalósulást nyert: ismét visszaállított az unitárius algymnasium Tordán, s sept. 1-ső napján két osztálylyal megkezdődött a tanítás. Ünnepséges megnyitása a körülmények miatt csak nov. hó 12-én történhetett meg. Szép emlékü örömnappal lesz ez mindig a gymn. történetében s nagy jelentőségű egyházunk életében. Velünk együtt örvendezett e napon Torda-Aranyos megye és Torda városnak minden szép és nemes ügy iránt való lelkesülését hathatós támogatás által kifejező közönsége is. Ismeretes, hogy egyházunk az algymnasiumot csakis a megye és város részéről biztosított 10.000 korona évi dotatio segítségével tudta visszaállítani. És jóleső érzéssel jegyezzük fel, hogy úgy a vármegye törvényhatósági bizottsága, mint a város tanácsa örömmel hozta meg nagybecsű áldozatát, mert meggyőződést szerzett a felől, hogy ez a három százados múlttal bíró gymnasium, mely mindenkor a tudománynak terjesztője, a vallásos hitnek ápolója és igazi hazaszeretnek fejlesztője volt, nemcsak felekezeti, hanem általános közérdeket szolgál a nemzeti cultura előmozdítása által. Az egyház, vármegye és város együttes örvendezése tette lélekemelően magasztossá a megnyitási ünnepséget, melyen Kolozsvárról mltgs. és főtiszt. Ferencz József püspök, Fekete Gábor, Gál Jenő, Kozma Ferencz kolleg. felügyelő-gondnokok, dr. Boross György theologiai dékán, dr. Gál Kelemen kolleg. igazgató-tanár, dr. Nyiredi Géza, Gálfi Lőrincz, Pálfi Márton, Márkos Albert, Szentmártoni Kálmán, Kegyes István főgymn. tanárok és Végh Mihály egyházi és püspöki titkár jelentek meg; a sz.-kereszturi gymn. képviselőjében pedig Gombos Sámuel tanár. Köztisztelet és szeretetben álló főpásztorunkat nagyszámu diszes közönség várta a vasut állomásán, a hol a vármegye nevében dr. Betegh Miklós alispán fogadta lelkes hangon tartott üdvözlő beszéddel, melyre